Alan Watson Foundation

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

НАГРАДНИ ТЕМАТ ФОНДАЦИЈЕ „АЛАН ВОТСОН“

ДУШИЦА ДИМИТРИЈЕВИЋ

ВИДОВДАНСКИ УСТАВ ИЗ 1921. И ПРАВНИ ТРАНСПЛАНТИ

Овај рад се може преузети са интернет странице
Фондације Алан Вотсон – www.alanwatson.org

Univerzitet u Beogradu
PRAVNI FAKULTET

УПОРЕДНО-ПРАВНА СТУДИЈА

Београд , Јануар 2015

САДРЖАЈ

1. Интерпретативни обрт ка Вотсоновој теорији правних трансплената

1.1. синхрона апропријација фракталне димензије херменеутичког круга.....2
1.2. дијахрона дистанца: вертикални хоризонт.....3
Материјални извори права.....4
1.3. Формални извори права.....8

2. Хоризонтални хоризонт аналитика тумачења: функција и циљ

2.1.Типологија канона у интегративној функцији хоризонталног хоризонта.....9
2.2.Канон Актуелности
Максима Субјективног тумачења,функција.....9
2.3.Канон прилагођавања
Максима Објективног тумачења ,циљ.....11
2.4.Телеолошка максима тумачења.....13

3. Нормативна функција : однос између интерпретације и квалификације
3.1. Materia constitutionis.....14
3.2. Одељак III. социјално економске одредбе Видовданског устава
Weimarer Reichsverfassung.....16
3.3. Одељак : II .VII. XII. Видовданског Устава
Constitution belge de 1831.....20

4. Комплементарност теорија интенциоланизма и функционализма
у нормативном значењу правног акта 24

5. Одабрана литература.....28

ЗАКЉУЧАК
SUMMARY

РЕЧ АУТОРА

У раду доминира историјско тумачење и литерарни извори као средство тумачења права за чије проналажење и примену се вазда захтева велико стрпљење ,пре свега концентрација,а одвише све скупа није лак задатак.Но,тиме је моје задовољство вишеструко веће.Прилаз проучавању тумачења устава својствен је због предубеђења аутора да заправо постоји метод ,редослед и јасан уткан пут у приступу аланизе корака који се користе у тумачењу датог текста ,пре свега правног акта.

Форма којом је писан овај рад почиње постављањем темеља у виду тезе херменеутичког круга и коришћењу канона у сврси фиктивног исцртавања линије хоризонта који не представља одраз пуког привида него почетну тачку из које креће повлачење линије полупречника писања формуле у једном обрту.Онолико, колико има смисла, да се мишљења допуњују или пак у тумачењу права сједињују.

Жеља која се пробудила у мени и која ми је давала снагу за писањем и није заправо пука жеља већ радост.Писање ствара радост.

Негде тај мотив жеље јесте заправо вежба којом оперишем специфичним правним терминима на конкретном примеру правног акта у чему ће такође, и читаоци бити у прилици да се кроз сликовит пример ближе упознају са великим правним институтима.

Надаље,овом приликом хтела бих да захвалим свим пријатељима и познаницима,колегиницама и колегама на подршци коју су ми бескрајно пружали у току процеса писања овог рада.

На крају у овој краткој у суштини израженој речи ,следи и незаобилазна захвала свим професорима са којима сам се сусрела на прадавањима и вежбама у току овог зимског семестра,на првој години Правног факултета.

У Београду, јануара 2015. године

1. ИНТЕРПРЕТАТИВНИ ОБРТ КА ВОТСОНОВОЈ ТЕОРИЈИ ПРАВНИХ ТРАНСПЛАНАТА

1.1. Синхрона апропријација фракталне димензије херменеутичког круга

Херменеутика представља универзалну дисциплину која подстиче на самостално размишљање и мисаоно учешће у тумачењу и личној интерпретацији датог текста у целини.
Да је то тако, аутор је овде представио интерпретативни окрет на основу којег се два суштински супротстављена мишљења заправо крећу у једном хармоничном складу кроз медијацију Вотсонове теорије правних трансплената .
Апстрактно постављено,текстови из перспективе времена ,када су написани,могу бити дати синхроно или дијахроно,као што из перспективе простора могу бити дати као текстови или пак текстови културе која је нама страна.[1] Теорија правних трансплената нам заправо даје ту универзалну могућност и једног и другог и не оставља места пристрасности у смислу да се тумач определи или за једно или за друго мишљење од ког ће он поћи у своје даље тумачење.Трансплантн односно позајмице из других закона и чине заправо ту перспекриву простора и времена.
Другим речима; на један закон могу бити преузете одредбе неког другог закона чија позајмица као корен датира од неког другог доста ранијег периода и не нужно из исте него до чак и друге културе,која је нама страна,што даје и еквивалентан одговор према епистемолошком питању.

Каже се да постоје два основна херменеутичка става тумача у односу на текст чије значење утврђује: а) један став јесте став припадања (апропријације) по којем су тумач и текст увек дати, бар посредно и посредовано, синхроно, тако да и тумач и текст припадају једном одређеном времену и разумеју се у оквиру тог времена, тј. припадају једној одређеној култури; б) други, јесте став дистанце (дистанцирања), по којем између тумача и текста увек постоји одређени јаз који услед неке инхерентне карактеристике језика, као средине у којој се разумевање одвија, није у потпуности премостив, што због различитости у времену настанка текста што због различитости између културе тумача и културе текста [2] нпр. када су преузете одређене одредбе из Белгијског и Вајмарског устава.

Тако имамо и подељена мишљења која према Шлајермахеру говоре о синхроној апропријацији где у излагању методолошке херменеутике претпоставља два момента који су неизоставни у свакој интерпретацији а то су: граматички и техничко/психолошки у односу према Гадамеру, (дијахрона дистанца) који је херменеутику сматрао вештином , за чији предмет има разумевање у целини.

---

[1] Бојан.Д.Спаић ,*Тумачење права у оквиру Бетијеве Херменеутике као универзалне методе духовних наука*,Београд 2013, 33-35.

[2] Б.Д. Спаић , 34.

Херменеутички круг, с једне стране, дефинитивно значи „усаглашавање кретања предаје и кретања појединца”, док с друге стране, чини очигледном једну фундаменталну предрасуду коју Гадамер назива „замисао потпуности која указује на то да је разумљиво само оно што збиља представља потпуно јединство смисла” (Gadamer, 1978, p. 327)[3] у динамици дистанце под ауторитетом историје.
Оно што је сукоб мишљења и дате критике у литератури за некомпатибилност ова два момента у тумачењу није ништа друго него до саме предрасуде да она сама међу њима и постоји.
Овде се као универзални нацрт херменеутике поставља питање разумевања тумачења и смисла и прелази на значење тог разумевања односно, на разраду у друштвено-историјском контексту у којем се дијахрона дистанца креће медијацијом , између догађаја и смисла путем лингвистичког материјала.

Универзалност од једног дела до ширег контекста (дрштвено-исотријског) од ширег контекста до једног дела (Устава СХС) заправо и чине компатибилност једне шире слике о разумевању која може достићи универзално важење интерпретације у погледу писаних докумената [4] ; и стога имамо устав Краљевине Срба,Хрвата и Словенаца који је донет у једном временском периоду тачније 1921. године и који ће бити реконструисан од своје синхроне апропријације до дијахроне дистанце уз медијацију теорије правних трансплената уз свакако шири и ужи приступ методи правног тумачења оних одредаба устава и правних института, који се кроз рад јављају у појединим областима као део који чини састав медијације.

1.2. Дијахрона дистанца : вертикални хоризонт Друштвено-историјски део

Медијација теорије правних трансплената кроз синхрону апропријацију и дијахрону дистанцу представља излаз из фракталне димензије херменеутичког круга готово до те тачке до које вас је управо аутор довео, а са које се може посматрати сва интеракција фузије хоризоната стапања у тачки дијахроне дистанце, која представља историјско-друштвени догађај а што је опет полазећи од одређених друштвено политичких догађаја довело до стварања синхроне апропријације под именом Видовдански устав 1921. схватајући његов смисао у вертикалном хоризонту кроз материјалне и формалне изворе права.

[3] *ibid*., 91.
[4] *ibid*., 75.

Материјални извори права

Крфска декларација, у којој су у тринаест тачака формулисана основна начела државног уређења будуће државе.
Држава ће бити уставна парламентарна и демократска краљевина са јединствненом територијом и јединственим држављанством : ***Држава Срба, Хрвата и Словенаца, познатијих и под именом јужних Словена или Југословена, биће слободна, независна Краљевина с јединственом територијом и јединственим држављанством. Она ће бити уставна, демократска и парламентарна монархија на челу са династијом Крађорђевића, која је дала доказа да се с идејама и осећајима не двоји од народа и народну слободу и вољу ставља на врх свега (чл. 1)*** [5]

Гледајући у ширем конктексту , занимљиво је поменути чињеницу у вези стицања самог држављанства када се окренемо на период анексије Босне и Херцеговине од стране Аустроугарске 1908.године.
Наиме данас,држављанство се може стећи на три принципа: а) *ius sanguinis* - тако што дете наслеђује држављанство од својих родитеља б) *ius soli* - тако што дете стиче држављанство земље у којој је рођено
ц) *натурализацијом* ; где имамо да - мимо ова три начина, постоје и изузеци ових начела такорећи када је становнишву понуђена опција избора држављанства,анексијом.

За време анексије држављанство се одређивало по Српском Грађанском законику из 1844 .године. Снага одредаба Српског Грађанског законика је давала опцију избора и фактички је чинила ништавим сам акт стицања неког новог Аустроугарског ,Босанског ма ког другог држављанства.Анексија у политичкој игри Аустроугарској , није могла да помогне.Природно је право бити Србин: ***Српском житељу припада потпуно уживање грађанских права. Српско пак житељство, т. ј. грађанство или припада по самом рођењу или се добија прирођењем; по чему су сви житељи српски, права грађанска уживајући, или рођени или прирођени Срби. Код рођених Срба прелази право грађанства с родитеља на децу по самој природи, прирођење пак добија се онда, кад би иностранац који пуних седам година, било у служби државној, било у вођењу заната или земљорадњи, или у каквом другом полезном занимању овде проживео, и за све то време би поштено и сходно законима земаљским живео, не учинивши никаква злочинства. Иначе пак без опредељенога времена пребивања, получиваће се право грађанства само особитим дозвољењем Књаза са сагласијем Савета. (чл. 44) ; Смисао закона нико да не изврће, и криво да не тумачи. Сваки да пази на речи, и њихово право значење, па ако му се не би тако разумети дало, онда нека погледа на друге овде изложене подобне законе, и нека***

[5] Крфска Декларација из 1917.год, чл. 1 , у даљем тексту (К.Д. 1917), Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/ .

испита намеру законодавца, па сравнивши га с овима нека га тако протумачи, како да се са основима здравога разума и природне правице слаже.(чл. 8) [6]

Даље према,Крфској декларацији на пажњу утичу и индикативне норме које садрже дескриптивну диспозицију а која гласи; држава ће се звати Краљевина Срба ,Хрвата и Словенаца ,имаће јединствен грб,круну и заставу : ***Држава ова зваће се:Краљенина Срба, Хрвата и Словенаца. А владалац: Краљ Срба, Хрвата и Словенаца. (чл. 2) ; Она ће имати један државни грб, једну државну заставу и једну круну. Ови државни емблеми биће састављени из наших садашњих, посебних емблема. Државна целина облежаваће се државним грбом и државном заставом.Државна застава, као симбол јединства, истицаће се на свима надлештвима Краљевине (чл. 3) ; Посебне заставе, српска, хрватска и словеначка равноправне су и могу се истицати и слободно употребљавати у свима приликама. И грбови посебни могу се исто тако употребљавати слободно у свима приликама (чл. 4)*** [7]

Обавеза је државе да успостави сопствене идентитетске симболе (грб,заставу и химну),као што је обавеза државних органа и институција да те симболе употребљавају у прописаним околностима[8]

Још један детаљ из декларације је следећи;да и поред тога што су равноправна сва три имена народа ,све вере, пред државом и законом, истицала се и равноправност обе азбуке ћирилица и латиница где срећемо термин који се зове Диграфија.
Из херменеутичке перспективе и аналитичког разматрања Република Србија је једна од ретких земаља у чијој је употреби и Синхрона и Дијахрона диграфија због чега ће аутор потврдити Хумболтова схватања по којима језик није никада само систем знакова већ јесте и дискурс, али и сâм начин друштвено-историјског догађања [9] : ***Обе азбуке, ћирилица и латиница, такође су потпуно равноправне и свако их слободно може употребљавати на целој територији Краљевине. Све државне и самоуправне власти дужне су и у праву употребљавати и једну и другу азбуку, саображавајући се у томе жељи грађана. (чл. 6)*** [10]

Реч је о два или више писама у оквиру једног језика. Српска ћирилица и латиница чине синхрону док дијахрона диграфија значи да се писмо користило и мењало у различитим временским периодима тако да је једно писмо заменило друго у неком историјском тренутку.Тако смо имали употребу глагољице а под утицајем Турске,арапски алфабет.

---

[6] Српски грађански законик из 1844. год. , чл. 44.чл .8., Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/

[7] К.Д. 1917, чл. 2-4. ,Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/

[8] Васић , Јовановић,Дајовић , *Увод у право* ,Београд 2014, 198.
[9] Б.Д. Спаић, 31.
[10] К.Д. 1917, чл. 6. ,Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/

Гледајући сада у оном ужем контесту, Крфска декларација није била правно обавезујући акт са становишта међународног права ,јер је нису потписала два пуноправна субјекта међународног права.
Њен значај је првенствено политички и морални јер је то био споразум закључен између Југословенског одбора ,који је представљао аустроугарске словене , и српске владе,као представника српске државе,који је 20.јула 1917.године постигнут на Крфу.[11]
Како би га Никола Пашић назвао „манифестациони акт“ - на основу којег ће аутор бити слободан да одбаци став историчара и да да своје мишљење поводом Крфске декларације а то је да је она у суштини била правно обавезујући акт позивајући се на изјаву воље у складу према консенсуалтистичкој тези у којој је суштина управо била споменута. И опет, дакле, сагласност воља је једини битан елемент међународног уговора ,без ког уговор не може да постоји.Не тражи се да је уговор формални акт ,те он може постојати и без тог својства.[12]

Русија је доношење Декларације поздравила са симпатијама.
Британска влада је обавестила парламент о декларацији у новембру 1917.године и они су је гледали са интересовањем и симпатијама.
Француска није званично одреаговала док је Италија одбацила садржај Крфске Декларације[13] јер јој се чинио бољи Лондонски уговор који ће овде за наше потребе бити само споменут али не, и детаљније разрађен.
Но,не само садржај Крфске декларације већ и остали документи који ће бити саздани у вертикалном хоризонту, носе онај најдрагоценији и највећи значај
а то је;да се њихова тежина огледа у томе да правна теорија, између осталог, подразумева оне друштвене снаге које стварају право и одређују како ће гласити правне норме у једном правном систему или,како би старији писци рекли „узрок односно оне силе које стварају правне одредбе“.

То су друштвене вредности које утичу на стварање одређене садржине норми одн. суштину позитивног права[14] одређене тако, као извори права у материјалном смислу.

Тако је и Југословенски одбор био основан 1.маја 1915.године у Лондону а чинили су га наши људи који су емигрирали из Аустро-Угарске.
Одбор је формиран на идеју Николе Пашића председника српске владе у чији су састав ушли велик број политичких,јавних,културних радника а који је брзо ширио своју политичко-пропагандну делатност за уједињење у Краљевину Срба,Хрвата и Словенаца.

---

[11] Ратко Марковић, *Уставно право*,Београд 2010, 103.
[12] Живојин Николић, *Тумачење међународних уговора* , Београд 1974 .

[13] Љубомирка Крклјуш., *Правна историја Српског народа* ,Београд 2009, 283.
[14] Сима Аврамовић,Војислав Станимировић, *Упоредна правна традиција* ,Беогерад 2014, 28.

Он у свом прогаму претпоставља политичку организацију оних грађанских кругова који су били из земаља под Аустро-Угарском , који су већ били оријентисани на уједињење ван двојне монархије.[15]

Та мисао била је оличена у предаји мемоара владама Велике Британије,Француске и Русије где су истицали да Јужни Словени у Аустро-Угарској очекују од рата ослобођење и уједињење у независну државу .

Већ, 1917. године у емигрантским круговима Србије ,јача југословенско расположење и долази до преговора на Крфу и доношења напред наведене Крфске декларације. Одбор је требало да јавно иступи као потпуно независно тело, а тајно да сарађује са владом Краљевине Србије преко њених дипломатских представништава. Свим члановима одбора обећано је пристојно издржавање и у случају неуспеха.

Остале одредбе декларације јесу следеће : ***Сва три народна имена: Срби, Хрвати и Словенци, потпуно су равноправна на целој територији Краљевине, и свако их може слободно употребљавати у свима приликама јавног живота и код свих власти (чл. 5) ; Све признате вероисповести вршиће се слободно и јавно. Православна, Римокатоличка и Мухамеданска вероисповест, које су по броју следбеника најјаче у нашем народу, биће једнаке и равноправне према држави.На основу ових принципа законодавац ће се старати, да се чува и одржава Конфесионални мир, који одговара духу и прошлости целокупног нашег народа (чл. 7) ; Календар треба што скорије изједначити (чл. 8) ; Територија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца обухвата сву ону територију, на кој живи наш троимени народ у компактној и непрекидној маси, и она се без повреде животних интереса целине не би смела крњити.Наш народ не тражи ништа туђе: он тражи само своје и жели, да се сав, као једна целина, ослободи и уједини. И за то он, свесно и одлучно, искључује свако делимично решење свога народног ослобођења и уједињења. Наш народ поставља као једну нераздвојну целину проблем свога ослобођења од Аустро-Уграрске и његовог уједињења са Србијом и Црном Гором у једну државу.По начелу слободног народног самоопредељења ни један део ове целине не може се правично одвојити и присајединити другој којој држави без пристанка самога народа (чл. 9) ;***
Јадранско Море, у интересу слободе и равноправности свих народа, биће слободно и отворено свима и свакоме (чл. 10) ; Сви грађани (држављани) на целој територији једнаки су и равноправни према држави и пред законом (чл. 11) ; Изборно право за избор народних посланика за Народно Представништво, као и изборно право за општине и друге управне јединице, једнако је и опште, и вршиће се непосредним и тајним гласањем по општинама (чл. 12) ; Устав, који ће после закључења мира донети Уставотворна Скупштина, изабрана на основу општег и једнаког, непосредног и тајног права гласа, биће основа целом државном животу, извор и утока свих власти и права и по њему ће се уређивати целокупни државни живот(чл. 13) [16]

---

[15] Александар Фира ,*Видовдански устав,*Београд 1960, 9 .
[16] К.Д. 1917, чл. 5 и 7-13. ,Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/

Разлог чему је посвећена оволика пажња Крфској декларацији с једне и Југословенском одбору с друге стране, лежи у томе што је задатак одбора испуњен 1918. године формирањем Краљевине СХС односно државноправног провизијума с једне , док са друге стране аутор неизоставља помена наше великане који су одбор чинили попут Јована Цвијића,Богдан и Павла Поповића,Станоје Станојевића и други.
Под владом Николе Пашића је и донет нацрт ,а затим касније и усвојен устав државе Срба,Хрвата и Словенаца 1921.године коме су предходила још три документа у формалном смислу која ће управо бити укратко образложена.

1.3. Формални извори права

Друга два извора права у формалном смислу јесу Женевски споразум и Нишка декларација који су егзистирали током 1918. године у идеји уједињења.
Црна Гора се припојила Краљевини Србији а поред ње и Војводина је припала као део Србије у жељи, да постану будућа целина заједниче државе Срба,Хрвата и Словенаца.

Војводина (присједињење Срема,Баната,Баче и Барање,Међимурја) припадала је Угарског, а границе према суседима Румунији и Мађарској, утврђене мировним уговирима у Версају 1919.године и у Тријанону 1920. године.
Црна Гора је била независна краљевина и имала је свој устав из 1905.године који је припадао типу октроисаних устава. Устав је давао неограничену власт владара,обећавао извесна грађанска права и санкционисао државну организацију која знатно потсећа на Србију под уставом из 1869.године.[17] , на Намесничи устав.

Собзиром да је Велика Народна Скупштина у Новоме Саду прогласила уједињење Војводине са Србијом, а на основу одлуке Српске Велике Скуштине у Црној Гори је извршено уједињење Црне Горе са Србијом - у многоме се види извор права у форми кроз које законодавац нормира друштвене односе у чији се знатно уивичени оквир ставља свој формални смисао.

Трећи документ који представља формални извор права назива се Прводецембарским актом. Тим актом су се ујединиле Краљевина Србија ,којој су у том тренутку већ биле присједињене Војводина и Црна Гора ,са Државом Срба ,Хрвата и Словенаца.

У Прводецембарском акту су предвиђена два важна питања уставног уређења будуће државе : облик владавине монархија и јединствено (унитарно) уређење .Највишу власт у држави представљали су Краљ , влада која је образована 20.децембра 1918. год. и привремено народно представништво које се састало 21.марта 1919.године.

[17] А. Фира , 5.

2. Хоризонтални хоризонт аналитика тумачења: функција и циљ
Типологија канона у интегративној функцији хоризонталног хоризонта

Канон актуелности : Максима субјеткивног тумачења

Као прва степеница која нас води до поклапања хоризоната јесте управо кроз канон актуелности у ком ћемо се полако раздвајати од дијахроне дистанце у чијој се функцији тренутно налазимо и ићи ка синхроној апропријацији која нам је задана као циљ тумачења Видовданског устава кроз медијацију теорије правних трансплената.

Заблуда је правника који сматра да је задатак тумачења завршио читањем чланова закона, али је не мање и заблуда историчара који сматра да је свој задатак испунио позивањем на историјске изворе без „саживљавања" са начином конципирања и репрезентације који се у репрезентативној форми манифестује (Betti, 1990b, p.316).[18]

Краљевина Срба,Хрвата и Словенаца у своје наслеђе нове државе добила је прави правни мозаік односно правни партикуларизам. који се огледао у паралелном постојању више правних подручја на истој државној територији : далматинско-словеначког и хрватско-словеначког,Војводине,Србије,Црне Горе и Босне и Херцеговине.

Разнолики правни системи условљавали су и нејединствену примену права. Уз српско ,, саживели " су и аустријско,мађарско,шеријатско,црногорско право.
Упоредно са модерним системом земљишних књига саживео је и турски систем тапија.

Ово правно шаренило било је карактеристично не само за сферу грађанског права ,већ и за област општег кривичног законодавства које је решено тако што се на свим подручјима проширила примена Српског кривичног права.Било је проблема и у регулисању породичних односа . Нови кривични законик донет је тек 1929. године, као и Закон о судском поступку у грађанским парницама. Касније је, Законом о уређењу судова 1932.год. и Законом о ванпарничном поступку 1934.год. уведен јединствени систем судства на целој територији ондашње Краљевине Југославије.

Краљевина Срба,Хрвата и Словенаца је преузела три категорије дугова : државне дугове Краљевине Србије и Краљевине Црне Горе ,дугове по основу мировних уговора као наследница Аустро-Угарске и дугове појединих покрајина које су се 1918 . нашле у саставу Краљевине Срба,Хрвата и Словенаца.[19]

---

[18] Б.Д. Спаић , 183.
[19] Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918-1988,* Београд,прва књига

Фебруара,1919.године. донете су ,, Претходне одредбе“ , влада је приступила аграрној реформи у целој земљи због све већих и учесталијих побуна аграрно-сељачких покрета.Предвиђена је експропријација великих поседа уз одштету власницима (агама,беговима и велепоседницима) и додела земље беземљашима или земљорадницима са недовољним поседом и то првенствено инвалидима,удовицама војника,добровољцима и војницима из Првог светског рата.

Аграрна реформа је делимично спровођена и у крајевима где је аграрно сељачки покрет био најснажнији.Тиме је задовољен један део беземљаша и тако је привремено сузбијен напред наведен покрет.

Током 1919-1920.године укинути су кметски односи у Босни и Херцеговини,чивијашки систем у Македонији и на Косову и Метохији,колонат у Далмацији и остаци феудалних друштвених односа у Хрватској и Војводини.[20]

У знаку сукоба и опречних концепција одвијаће се и рад на припреми нацрта Видовданског устава односно његовог нормативног значаја у коме је као увод у објективизацију циља у односу интерпретације и квалификације послужио управо канон актуелности у максими субјективног тумачења за чији ће крај бити додато још следећих неколико реченица .

Видовдански устав ће унети потпуно нове економско-социјалне одребе по угледу на Вајмарски устав и остале уставе тог доба на које су утицали одјеци Октобарске револуције и тим одредбама држава ће покушати да смири ту тежњу револлуционарног врења ублажавањем сукоба између рада и капитала.
(овде пробај кандићку ако ти се неуклапа тамо)

Страни капитал у земљи је привучен јефтином радном снагом и сировинским богатствима тако да је страни капитал за само десетак година постигао доминантан положај у држави,конкретно у рударству ,банкарству и индустрији.

Битно је осврнути се на напред поменути однос јер највиши општи правни акт је донет 1921.године и не мање него више треба обратити пажњу на утицај следећих држава.

Наиме,крајем 20-их година под контролом углавном,француцког,белгијског и британског капитала било је око 65 одсто рудника и 51 одсто индустрије . Преко крупних банака страни капитал је контролисао кредитну политику земље ,а преко појединих страначких првака утицао је и на њену унутрашњу и спољашњу политику.Зависност од страног капитала изражавала се и у растућем задуживању државе – државни дугови су до 1928 достигли око 30 милијарди динара .

[20]Др. Јанко Плетерски *et al*., *Историја савеза комуниста Југославије* , Издавачки центар Комунист, Београд 1985, 59.

2.3. Канон прилагођавања : Максима Објективног тумачења ,циљ

Нацрт устава са монархистичким обликом владавине и федералистичким уређењем био је предлог Народног клуба (хрватске странке) поред тога предлагао је и поделу државе на шест покрајина са Војводином као засебном покрајином мимо Србије.

Југословенски Клуб је предлагао увођење 23 члана социјално-економских одредаба у нов устав по узору на Вајмарски устав. Клуб је исто предлагао поделу државе на шест покрајина : три католичке,три православне покрајине док би Далмација била прикључена Босни ,ради равнотеже.[21]

Сет од 23 члана економско-социјалних одредаба је усвојен по узору на Вајмаркси устав, од стране скупштине у новом тексту устава.Овде аутор мора да скрене пажњу и да напомене ради научно-истраживачког интереса а и читалачке публике да, Вајмарски устав не садржи 23 него свега 14 чланова економских одредаба саздане од 151. до 165.члана ,са којима ћемо се сусрести касније у раду,а да су други писци то само контекстуално навели у форми броја двадесет три јер их толико и чине економско- социјалне одредбе Видовданског устава. Заправо се мисли и на друге одељке из којих су нормиране одредбе Видовданског устава и на оно што је сам уставотворац унео у поменути део.

Нацрт устава са монархистичким обликом владавине и централистичким уређењем предлаже Земљорадничка странка.Држава треба да буде парламентарна ,централистички уређена сељачка држава.Пошто у држави већину чини сељаштво,државна управа треба да припада том слоју.[22] Нацрт је предлагао адмиснистративно-територијалну поделу земље,да устав мора да обезбеди развитак града и села. Поред осталих концепција примећене су и сличности са нацртом Југословенског клуба у погледу социлано-економских одредаба. Земљорадничка странка свој најпотпунији израз виде у томе да су они најдоследнији носиоци корените аграрне реформе од соталих. Пред укидања феудалних велепоседа,земљорадници своје захтеве проширују и на ону категорију велепоседа која је прибављена привилегијама или самовлашћем.Траже се специјалне олакшице земљорадницима укидањем свих дажбина на промет и извоз пољопривредних производа.[23] Од државе се тражила и помоћ и заштита, земљорадничим задругама.

У нацртима устава са републиканским обликом владавине истицало се народно јединство и борба против монархистичког облика владавине. Монархија је код нас већ историјски компромитована,а ни начелно се не може ускладити са демократским принципима владавине[24].,говорили су Хрватска републиканска сељачка странка и Социјалдемократе у својим нацртима устава.

---

[21] Љ. Кркљуш, *Правна историја Српског народа,* Београд ,2009, 302 .
[22] *ibid* , 302-304 .
[23] А.Фира , 216.
[24] *ibid* , 196.

Неодговорност монарха истиче се у свим предлозима монархистичког карактера ,практично се протеже на све чиновнике и органе власти.

Монархија је према томе режим неодговорних чињеница који не обезбеђује,већ руши национално јединство.[25]
Уставни нацрт Хрватске републиканске странке није дошао пред скупштину док су неке одредбе из предлога социјалдемократа на крају и ушле у коначан текст устава.

Крајње постаје забавно напоменути да су сви ови предлози који су напред предочени уврштени такорећи делом у Видовдански устав а да су те исте странке гласале против доношења устава. Дакле ,против су гласали социјалисти, републиканци и чланови Српске земљорадничке странке. Уопште нису гласали посланици Хрватске републиканске сељачке странке јер су они у складу са својим духом и именом,бојкотовали цео процес.

Видовдански устав ,као први државно-правни документ новостворене југословенске државе и као један од првих устава у Европи који је донет после октобарске револуције , покренуо је широку политичку акцију све југословенске политичке партије на овом питању.

Неке од политичких пратија су у већој или мањој мери прихватале и пропагирале идеје октобарске револуције ,док су друге биле огорчени противници свега напредног и револуционарног.[26]

По усвајању устава од стране Уставотворне Скупштине, устав је, сходно његовим закључним одредбама, потврдио у име краља престолонаследник-регент. Према начину доношења припадао је врсти уставног пакта. .[27]

Ова , да је назовемо златна средина, или пресек у дијахроној дистанци између устава Србије из 1901. и устав Краљевине Југославије 1931.године чини ту историјску разлику у којој се дешавало да шеф државе самостално доноси устав без договора са народом. То је октроисани или подарени устав, донет једностраним актом владара што је случај у поменутим уставима,док је Видовдански устав усвојен у скупштини и накнадно га одобрава и проглашава шеф државе. То је тзв. устав-пакт, својствен државама које прелазе из апсолутне у ограничену или уставну монархију.

Златни пресек нам даје шири хоризонт у ком вам аутор показује одсјај стаклене идеје уједињења која се сломила у ситну парчад а чију рефлексију тог целог огледала видимо управо из тог једног дела којег читате - да наговестим, у Републици Србији ,деведесет четири године касније у раду под називом Видовдански устав 1921 и правни трансплантн.

---

[25] А.Фира ,196 .
[26] Љубица Кандић, *Идеје Октобарске револуције и Видовдански устав, Анали Правног факултета,* (Ч), 4/67, 569–581 .
[27] Милан Јовановић, *Политички систем Србије*, Хрестоматија I део, 25.

Саздан дакле, тај шири хоризонт, кроз неколико мостова који нас опет спајају са синхроном апропријацијом :

2006.год. Одцепљење Црне Горе из Србије,распад државе СЦГ;

1990.год. започели су ратови који су оличење уставне реформе од 1971 до 1974. год. конфедерализација земље ,распад државе СФРЈ ;
1946.год. држава се организовала као Федеративна Народна Република Југославија ,систем поделе власти замењен је социјалистичким моделом јединства власти;
1945. година комунистичке револуције и радикалне трансформације државно-правног поретка ;
1933.год. име промењено у Краљевина Југославија ,а државна територија реорганизована у бановине;
1929.год. ,,Шестојануарском диктатуром,, Краља Александра суспендоване су демократске политичке институције;
1921.год. уставом је држава уређена као унитарна држава [28] - у ком ћемо даље разрадити однос између интерпретације и квалификације Видовданског устава у својој нормативној функцији кроз медијацију Вотсонове теорије правних трансплената.

2.4. Телеолошка максима : Субјетктивно,објективно,телеолошко

Када смо образложили функцију и циљ ,онда јасно добијамо да се субјективно и објективно тумачење стапају у максиму телеолошког тумачења које само по себи у свом објашњењу носи поменуто једно и друго заједно.

Пре него што се пређе на однос између интерпретације и квалификације односно на Видовдански устав морамо се осврнути још једном на сам почетак на функцију и циљ међународног уговора под именом Крфска декларација која је до сада образложена кроз свој конктекстуализам у историјским догађајима које су је пратиле.Она као таква је послужила као основ за сам концепт текстуализма и језичке интерпретације норми Видовданског устава који је у суштини био циљ уговора,намисао и сврха.

Историјски метод у тумачењу међународних уговора стоји у веома уској вези са методом субјективног тумачења нарочито када се ради о позивању на припремне радове у чему већина писаца види тражење интенције,те не издваја историјски метод као посебни метод.

Међутим, припремни радови могу послужити и за то да се пронађе циљ уговора који је био у виду када се доносио,што доводи историјски метод у везу са класичним схватањем телеолошког метода[29] . Управо он, послужиће нам као друга степеница која нас води у везу са хоризонталним хоризонтом херменеутичког круга

[28]Васић , Јовановић,Дајовић , 119.
[29] Ж.Николић, *Тумачење међународних уговора*,Београд 1974.

кроз каноне актуелности и прилагођавања у функцији нормативног значења Видовданског устава што чини уједно и циљ .Поред тога , уставно право као такво обухвата неколико димензија проучавања свог предмета ,које се могу комбиновати. То су: историјска,национална,компаративна димензија, и на крају њихова синтеза – општетеоријска димензија ,путем које се изграђују апстрактни појмови и основне категорије.[30]

3. Нормативна функција : однос између интерпретације и квалификације

3.1. Materia constitutionis

Нормативни прилаз заснива се на анализи уставне стварности једне земље на основу предходно постављене идеалне концепције као мерила за оцену уставне стварности.[31] Као што је у овом раду предходно и приказано аутор се сконцентрисао на историјском прилазу друштвене стварности како би се досадашњи контестуализам интерпретације интегрисао у своју нормативну функцију са становиштва утврђивања интерпретативних чињеница које се надаље морају квалификовати кроз садржину норми устава, а епистемиолошки идеал теорије правних транспланата биће саздан у интепретативни поступак кроз делове устава који су преузети из других правних система.

Наиме, на свом састанку одржаном 28.јуна 1921.године у 10:30 часова пре подне,Уставотворна скупштина Краљевине Срба,Хрвата и Словенаца ставила је на дневни ред гласање о нацрту устава у целини.

За предложени уставни нацрт гласало је двеста двадесет три, а против тридесет пет.Остатак посланика није учествовао у гласању из познатих предходно образложених разлога. Уставни текст је објављен већ истог дана у броју 142. Службених новина Краљевине СХС. Проглашен је указом регента Александра Карађорђевића ,којим је потрврђена његова сагласност са одредбама истог.[32]

Устав садржи сточетрдесет два члана у четрнаест одељака *: I. опште одредбе*
II. основна грађанска права и дужности III. социјалне и економске одредбе IV. државне власти V. краљ VI. намесништво VII. народна скупштина
VIII. управна власт IX .судска власт X. државно газдинство
XI. војска XII. измене у уставу XIII. прелазна наређења
XIV. закључне одредбе

[30] Р. Марковић, 29-31.
[31] *ibid,* 30.
[32] А.Фира, 256.

Политичко-историјске друштене тежње тог доба које су се дешавале у свету проузроковале су теденцију утицаја не само на Видовдански ,него и на многе друге светске уставе .Први светски рат изреметио је токове либерално-демократске уставности,а државна власт је тежила конституционализацији.

Са истока у Царској Русији избија социјалистичка револуција ,која производи социјалистичку уставност и рационализовани парламентарни систем[33] , као нови тип уставности између два светска рата.
Са друге стране на западу се назирала економска криза тако да државе које се по меридијану налазе између запада и истока као и оне друге које у свом географском положају нагињу мање или више на једну или другу страну почеле су да преусмеравају своју функцију нормативног почетног учешћа у регулисању економских питања.

У уставе рационалног парламентарног система убрајају се : Немачки (Вајмарски) 1919, устав Финске(1919), устав Ирске(1922),Аустрије(1920),Чехословачке (1920),Пољске(1921),Грчке(1927) и други.

Политичка теорија устава Немачке Републике – Вајмарског устава од 1919.године представља најизразитији савремени уставни документ како са становишта уставно-правне теорије тако и са становишта правно политичке праксе.

Настајући у времену пуном друштвено политичких превирања у уставу су се рефлектовале нове идеје као производ управо тих промена.Како у Немачкој тако и у другим земљама Европе, промене које је донео Први светски рат су од огромног друштвеног-историјског значаја.

Нов Вајмарски устав извршио је снажан утицај на многе уставе:Аустријски,Пољски устав,Видовдански устав и на ревизију читавог низа других устава.
Истакнут је његов изразито демократски политичко-правни поредак са истицањем народа као носиоца основног суверенитета. У складу са концепцијом устава истицале су се и одредбе о врло сложеном положају државе која почиње да врши и економско-социјалне функције, својим директним мешањем у поменуту област[34].

[33] Р.Марковић, 67.
[34] Павле Б. Јевремовић , *Политичка теорија Устава Немачке Републике (Вајмарски Устав) од 1919. године*, Научно Истраживачка пракса , 1-5.

3.2.Одељак III.социјалне и економске одредбе Видовданског устава Weimarer Reichsverfassung

Усвајањем устава 1921.године држава Срба,Хрвата и Словенаца добија потпуно нову улогу у области привреде, а међу привима у светској социјалистичкој уставности пружа заштиту своје радне снаге: ***Радна снага стоји под заштитом државе.Жене и недорасли имају се посебно заштитити од штетних послова по њихово здравље.Закон одређује посебне мере за безбедност и заштиту радника и прописује радно време у свим предузећима (чл. 23.)***[35] ; До сада ,у ранијим уставима у државну заштиту су улазила само слобода и имање.
Било је предлога да се по нашем угледном политичару,књижевнику и публицисти Јаши Продановићу у уставно начело уведе осмочасовно радно време али то није усвојено. Разлог лежи у томе зато што је године 1910. као министар народне привреде спровео кроз Народну Скупштину *„ Закон о радњама“* у ком је дефинисано осмочасовно радно време само за омладину до 16 година а за остале старосне границе није било прописано дуже до десет сати рада дневно.
Године 1918. , радничка класа и социлајисти саставили су уредбу о „осмочасовном радном времену“ но, она сама се и није поштовала , а по мишљењу аутора овог рада констатација је таква да је Јаша Продановић у свом нормирању оставио правну празнину која кулминира до данашњих дана.
Остале земље које су међу првима имале уведено осмочасовно радно време јесу следеће: Аустралија (1850.год.) , Нови Зеланд (1840.год.) ,Британија (1848.год.),САД (1898. год.),Русија (1917.год.), Немачка (почетак 20.века) итд.

У складу са конципираном улогом државе наишао је и друкчији третман својине,који је својину уместо класичног схватања третирао као социјалну фукнцију : ***Својина је зајемчена.Из својине проистичу и обавезе.Њена употреба не сме бити на штету целине.Садржина,обим и ограничења својине одређују се законом.Експропријација приватне својине је у општем интересу ,допуштена је на основи закона,уз правичну накнаду (чл.37)***[36] **;** Без обзира на то колико оваква формулација представљала новост , од много већег значаја су биле неке друге одредбе о својинским односима на земљу[37] на пример да : ***Фидеокомиси се укидају […] (чл.38)*** ; и друге одредбе које ћемо управо поменути у својственим карактеристикама , пасуса испод.

---

[35] Вид. *Историјски Документи, http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti , Видовдансти устав (чл.23*), 28. Јун 1921 ; Упор. *Вајмарски устав*: | Die Arbeitskraft steht unter dem besonderen Schutz des Reichs. Das Reich schafft ein einheitliches Arbeitsrecht. (art..157) | , Вид. *http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html#FÜNFTER_ABSCHNITT02 , Die Verfassung des Deutschen Reichs "Weimarer Reichsverfassung"* , 11. Август 1919.
[36] *Видовдански устав (чл. 37-38.)* ; Упор. *Вајмарски устав* : *[…] Die Fideikommisse sind aufzulösen (art.155)* , Вид. фн 35.
[37] А.Фира , 275.

Одредба : ***Експроприсање великих поседа и раздеоба њихова у својину онима који земљу обрађују,уредиће се законом.Закон ће одредити и каква ће се накнада дати за експроприсане поседе.За велике поседе који су припадали члановима бивших туђинских династија и за оне које је туђинска власт поклонила појединцима,неће се давати никаква накнада […] (члана 43)***[38] ; занимљива је по томе што иде у корист малог земљорадника и малог сопственика и заштити њихових пољопривредних земљишта. Према ставу Слободана Јовановића,установа *Homestead* ушла је у устав, а проглашено је само њено начело.Појединости су остављене законодавцу.[39]

Наиме, пошто је овде акценат на Немачком Вајмарском уставу није на одмет споменути да се заправо ради о правном институту *Erbhof* који је Немачка увела крајем 18 . и почетком 19.века због велике пољопривредне кризе са којом се суочавала.

Ербхоф је пољопривредно добро које је могао да наследи само један наследник ,при чему је поштован принцип примогенитуре и привилегија у корист мушког пола.Немачка држава подржавала је Ербхоф све до Првог светског рата.
Сам назив Homestead (houmsted) је настао у Сједињеним Америчким Државама почетком 19.века као законска установа америчог права,уведена једним законом државе Тексас.
1839. године, проширила се и у неке друге области Сједињених Америчких Држава. У Арканзасу је уставна категорија и обухвата осамдесет јутара земље или четвртину јутра градског земљишта. Сврха Хоумстеда јесте да спречи уситњавање малих и средњих фармерских поседа. [40]
Остали правни системи који су касније прихватили трансплант установе Homestead јесу следеће државе : Пољски грађански законик (1974.год.) , Словеначки закон о наслеђивању пољопривредног земљишта и приватних пољопривредних имања из (1973.год.) и Аустрија према Закону о наслеђивању пољопривредног земљишта.

Поред мера којима су заштићени привредно слабији постоје и мере којима се пружа заштита привредно јачима, у чему држава истиче једнакост и равноправност : ***Слобода уговарања у привредним односима ,признаје се у колико се не противи друштвеним интересима (чл. 25)*** [41] ; а на основу овог члана било је могуће донети

---

[38] Вид. *Историјски Документи, http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti* , *Видовдански устав (чл.43*), 28. Јун 1921 ; Упор. *Вајмарски устав*: […] Das Eigentum wird von der Verfassung gewährleistet. Sein Inhalt und seine Schranken ergeben sich aus den Gesetzen. (art..153) , Вид. *http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html#FÜNFTER_ABSCHNITT02 , Die Verfassung des Deutschen Reichs "Weimarer Reichsverfassung" ,* 11. Август 1919.

[39] С. Јовановић, 450.
[40] Оливер Антић, *Начела и основне карактеристике наследног права у СРЈ,*Анали Правног факултета у Београду (Ч),1–4/2001, 470–491 фн 15.
[41] *Видовдански устав (чл. 25.)* ; Упор. *Вајмарски устав* : Die Vereinigungsfreiheit zur Wahrung und Förderung der Arbeits- und Wirtschaftsbedingungen ist für jedermann und für alle Berufe gewährleistet. Alle Abreden und Maßnahmen, welche diese Freiheit einzuschränken oder zu behindern suchen, sind rechtswidrig. *(art.159) ,* Вид. фн 38.

закон којим се спречава стварање великих капиталистичких предузећа картели,трустови. [42]

Одредбом: ***(чл. 39) [43] закона о порезу на наслеђе има се обезбедити држави учешће у наследству,водећи притом рачуна о степену сродства између наследника и умрлог, и вредности наслеђа***. ; другим речима, што је наследник даљи сродник, и што је вредност наслеђа већа,тим ће држава имати већег удела у наслеђу.Порез на наслеђе представља једно ограничење права својине и уперен је против привредно јачих.[44]

Установа *Der Reichswirtschaftsrat* : ***За израду социјалног привредног законодавства установљава се Привредни Савет.Ближе одредбе о саставу и надлежности његовој одредиће се законом. (чл. 44)[45]*** ; дефинише „Привредни Савет“ и носи позајмицу од немачког института „ Национални Економски Савет “ (*Der Reichswirtschaftsrat*). Разлика је у томе јер у Немачкој , Привредни савет није политички већ професионални парламент састављен из представника појединих класа.
Код нас је тек требао да се одреди састав законом.Пошто је тело позвано за израду стручног,социјалног и привредног законодавства,оно би и код нас требало да има стручни (професионални) а не политички карактер.[46]

Одредба: ***Лихарство(зеленаштво)сваке врсте забрањено је (чл. 36)***;[47] карактеристична је по томе што је буквално дословно преузета из: ***(чл. 152 ст. 2) [...] Зеленаштво је забрањено.;*** Вајмарског устава , док су остале одредбе које су саздане у овом одељку знатно више допуњене и преузете само у контексту из одељка под називом „ Економски живот“ *(Das Wirtschaftsleben)* у погледу од 151 . до 165. члана поменутог акта.

---

[42] С. Јовановић , 452.
[43] Вид. Историјски Документи, *http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti* , *Видовдансти устав (чл.39*), 28. Јун 1921 ; Упор. *Вајмарски устав*: Das Erbrecht wird nach Maßgabe des bürgerlichen Rechtes gewährleistet. : Der Anteil des Staates am Erbgut bestimmt sich nach den Gesetzen. (art..154) Вид. *http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html#FÜNFTER_ABSCHNITT02 , Die Verfassung des Deutschen Reichs "Weimarer Reichsverfassung"* , 11. Август 1919.
[44] С. Јовановић , 453.
[45] *Видовдански устав (чл. 44.)* ; Упор. *Вајмарски устав* : Der Reichswirtschaftsrat hat das Recht, selbst solche Gesetzesvorlagen zu beantragen. Stimmt ihnen die Reichsregierung nicht zu, so hat sie trotzdem die Vorlage unter Darlegung ihres Standpunkts beim Reichstag einzubringen. Der Reichswirtschaftsrat kann die Vorlage durch eines seiner Mitglieder vor dem Reichstag vertreten lassen *(art.165)* , Вид. фн 43.
[46] С. Јовановић , 458.
[47] *Видовдански устав (чл. 36.)* ; Упор. *Вајмарски устав* : Wucher ist verboten. Rechtsgeschäfte, die gegen die guten Sitten verstoßen, sind nichtig *(art.165)* , Вид. фн 45,43.

Одредба : ***Брак је под заштитом државе (чл.25)*** [48]Видовданског устава својствена је по томе што се не налази у одељку економских одредаба Вајмарског , него чини други део ,, Основна права и обавезе немаца“ (Grundrechte und Grundpflichten der Deutschen) под одељком ,,Заједница и живот“ (*Das Gemeinschaftsleben*) у члану 119. став (1) датог устава.

Ове одредбе које су приказане су само део оноликог максимума колики је могао да чини напор аутора да препозна ,упореди и преведе одређене делове Немачког , у односу на устав Краљевине Срба,Хрвата и Словенаца.
Оно што је утицало на пажњу и неке специфичности које су се јављале током овог поглавља приказане су, у кратој и сажетој форми, уз поређење и код других аутора који представљају ванвременски ауторитет.

Разлог чему није могло детаљније да се приђе разради еконосмко-социјалних одредаба готово да сигурно лежи у образложењу Слободана Јовановића : ,, цео социјални део Видовданског устава састављен је у сувише општим изразима;постављена су само главна начела ,а сва детаљна разрада остављена је законодавцу.То је више један велики законодавни програм,него један скуп одређених правних прописа.,,[49] са једне стране, док са друге стране разлог је и сам циљ овог рада који захтева довољан комапративни приступ. С тога , оно што аутор сматра се дало упоредити са другим правним системима,усмерено је у међу редове овог дела рада .

[48] *ibid*, (чл.25), 28.Јун 1921 ; Упор. Die Ehe steht als Grundlage des Familienlebens und der Erhaltung und Vermehrung der Nation unter dem besonderen Schutz der Verfassung. Sie beruht auf der Gleichberechtigung der beiden Geschlechter. *(арт.119)* , 11. Август 1919 ; Вид. фн 47,45,43.
[49] С. Јовановић , 459.

3.3. Одељак II. Основна грађанска права и дужности VII. Народна Скупштина XII. Измене у уставу Скупштина Видовданског Устава Constitution belge de 1831

Краљевина Срба,Хрвата и Словенаца је парламентарна и наследна монархија и има облик писаног устава. Наиме , Велика Британија представља ону прву међу мноштвом држава у стварању прототипа уставне парламентарне монархије својством уставних конвенција. Оне друге које су је следиле у форми писаног устава јесу следеће државе: Француска (устав из 1830.год.) , Шведска (устав из 1809.год.) и Белгије од 1831. године. Овај последњи у низу устав Белгије се показао као погодан да срасте у државно-правно уставотворну регулативу наше земље знатно приметно још из устава од 1888.године , преко устава 1903. па и сада 1921.године одише делом Белгијског устава у карактеристично великој сличности већ : ***[…] У случају равне поделе гласова ,предлог о коме је гласано,сматра се да је одбачен. (чл. 85)*** [50]; Видовданског устава са **(чл 38) :** ***[…] У случају истог броја гласова, предлог поднет на разматрање је одбијен***; Белгијског устава од 1831.године.

Карактеристика ове две норме је резултат текстуалног тумачења што управо говори дословно са ставом (2) Белгијског устава, да и је концепт уопштено поменутог првог члана заправо у целини идентичан оном другом.

Друго,Народна Скупштина Краљевине СХС одлучивала је о промени устава по систему предвиђеном од 1831. : ***Белгијског устава […] Краљ има право да распусти парламент или истовремено или одвојено (чл.71)*** [51]; што значи да један сазив парламента усваја предлог о промени устава ,затим се распушта ,а одлуку о промени устава усваја новоизабрани парламент : ***[…] Ако је предлог за промену устава учинио Краљ ,он ће се саопштити Народној Скупштини , па ће се затим Народна Скупштина одмах распустити и сазвати нова најдаље за четири месеца (чл.126 ст.3);*** Видовданског устава 1921.

По ставу Ратка Марковића,такав систем ревизије устава у себи садржи прикривени референдум : ***Законодавац има право да се изјасни на уставне ревизије питања која он одреди. После ове изјаве, оба парламента се распуштају. Затим је сазвао два нова, у складу са чл. 71.Парламент одлучује споразумно с краљем, на поднесене тачке ради ревизије.У овом случају, у парламенту ће расправљати ако је присутно најмање две трећине чланова сваког дома; и нема промене ако***

---

[50] Упор. Constitution belge de 1831 : En cas de vacance du trône, les chambres, délibérant en commun, pourvoient provisoirement à la régence, jusqu'à la réunion des chambres intégralement renouvelées ; cette réunion a lieu au plus tard dans les deux mois. Les chambres nouvelles, délibérant en commun, pourvoient définitivement à la vacance. (арт. 85) ;

[51] Вид. фн 45. : Le Roi a le droit de dissoudre les Chambres soit simultanément, soit séparément. L'acte de dissolution contient convocation des électeurs dans les quarante jours et des chambres dans les deux mois (арт. 71) , 7. фебруар 1831.

не испуњава најмање две трећине гласова. (чл.131.)[52] у спису Белгијског устава . Пошто се коначно о промени ишло по систему уставног пакта односно заједничког акта којег доносе споразумно Краљ и представничко тело: ***Законе проглашује Краљ указом који садржи и сам закон решен од народне скупштине .Указ премапотписују сви министри. […] (чл. 80)*** ; у спису Видовданског устава ,те је у оба примера одлука Народне Скупштине о промени устава морала бити потврђена од стране Краља. [53]

Много полемике је изазвао члан 138. у вези слободе штампе: ***Може се забранити излажење,односно растурање новина и штампаних списа,који изазивају : мржњу противну државе као целине,верски или племенски раздор,а тако исто и кад посредно позивају грађане да силом мењају Устав или земаљске законе,само ако се из написа очевидно види,да се њиме иде на такво позивање грађана . Пропис чл. 13. ст. 3. о извршењу забране важи и овде (чл.138)***; одредба Видовданског устава .

У Уставу није речено која власт врши забрану ,али је речено да власт која буде надлежна за вршење забране,мора у року од двадесет четири сата послати своје решење суду,који у року друга двадесет четири часа оснажава или поништава решење о забрани : ***Штампа је слободна.Не може се установити никаква превентивна мера која спречава излажење,продају и растурање списа и новина.Цензура се може установити само за време рата или мобилизације и то за ствари законом унапред предвиђене.Забрањује се растурање и продавање новина или штампаних списа,који садрже : увреду Владаоца или чланова Краљевског Дома,страних државних поглавара,Народне Скупштине,непосредно позивање грађана да силом мењају Устав или земаљске законе,или садрже тешку повреду јавног морала. Али у тим случајевима власт је дужна за 24 часа по извршењу забране спровести дело суду,а овај је дужан такође за 24 часа оснажити или поништити забрану.У противном случају сматра се да је забрана дигнута.Редовни судови одлучују о накнади штете независно од судске одлуке о поништењу забране.***
За кривце штампом учињене одговарају : писац,уредник,штампар,издавач и растурач.Нарочитим законом о штампи одредиће се ,када ће и у којим случајевима од напред побројаних лица и на који начин одговарати за кривце штампом учињене.Све кривце штампом учињене судиће редовни судови (Чл.13);

---

[52] Вид. фн 51. : Le pouvoir législatif a le droit de déclarer qu'il y a lieu à la révision de telle disposition constitutionnelle qu'il désigne.
Après cette déclaration, les deux chambres sont dissoutes de plein droit.
Il en sera convoqué deux nouvelles, conformément à l'article 71.
Ces chambres statuent, d'un commun accord avec le Roi, sur les points soumis à la révision.
Dans ce cas, les chambres ne pourront délibérer si deux tiers au moins des membres qui composent chacune d'elles ne sont présents ; et nul changement ne sera adopté s'il ne réunit au moins les deux tiers des suffrages. (арт.131), 7. фебруар 1831.

[53] Р. Марковић, 112.

Другим речима , излажење,продаја ,растурање списа или новина не зависи од предходног одобрења управне власти.Али ако је с једне стране , слободно објављивати све – с друге стране,за све што се објави постоји одговорност пред судом,по закону. Превентивне мере управне власти које су уставом искључене,јесу полицијска дозвола за издавање новина с једне стране,цензура са друге.Она превентивна мера која је остала дозвољена јесте,забрана.

Као изузетак од уставног прописа којим се искључују превентивне мере ,забрана је допуштена само у тим случајевима које је устав предвидео; *законом се не могу додавати никакви други случајеви* . По уставу забрана се допушта по разлозима који су саздани у члану 138. и по члану 13. [54]

У то време Комунистичка партија у тежњи да се пробије у политички живот, идејну борбу је усмеравала ка штампи,посредством издавања листова и часописа. Издавани су леци,брошуре ,књиге ,легални партијски и синдикални листови.
Под руководством Моше Пијаде, изашао је лист КПЈ ,,Комунист,, ,али је после трећег броја штампарија откривена и Моше Пијаде је осуђен на дугогодишњу робију.

Након тога било је разних листова као што су ,,Срп и чекић,, или ,,Млади бољшевик,, чак и разних јачих мисли које су биле штампане рецимо у листу ,,Борба,, као што је идеја нашег угледног математичара Симе Марковића које су се огледале у *националном питању у светлости марксизма* у ком су Срби,Хрвати и Словенци три посебне нације,а југословенска држава вишенационална .Било је речи и о односу комунистичког покрета према националном и сељачком питању у револуционарној борби радничке класе.

Поред важећег устава а увођењем од стране државе, још и Закона о заштити јавне безбедности ,вођена је максима злочина за сваку писану или усмену анархистичку или комунистичку пропаганду усмерену ка промени основа друштвеног и политичког система.Ухапшени су многи чланови обласних и покрајинских партијских и синдикалних руководстава.

Терор и хапшења захватили су целу земљу,било је око 70. 000 хапшења комуниста и чланова синдиката ,многи су остали без посла и били протерани,а један део партијског руководства је емигрирао како би избегао хапшење.

[54] С. Јовановић, 442-447

Чак све до септембра 1932. године пред Државним судом за заштиту државе одржана су 83 судска процеса против комуниста ; током 1929. год. ,на суд је изведено 220, а до 1933.године , више стотина људи. [55]
У Видовданском уставу Краљевине Срба ,Хрвата и Словенаца члан 138 . који је говорио о штампи , а због разних немилих догађаја које је изазивао у стварности земље , дао је повода извесним тешкоћама у тумачењу. Ту се каже: „Пропис члана 13. став (3) о извршењу забране важи и овде."

Према речима Слободана Јовановића , то је штампарска погрешка. Тврди, да уместо става (3) треба да стоји став (2)

Став (3) не говори о извршењу забране него о одговорности за кривце учињене путем штампе

Став (2) говори о томе да власт која је вршила забрану мора своје решење да пошаље суду ,на одобрење.

Што се тиче одговорности по Српском уставу од 1903. године , за кривце учињене путем штампе био је усвојен „белгијски систем" , по коме је уредник одговарао у недостатку писца, штампар у недостатку уредника, растурач у недостатку штампара. У чему се јавља питање да ли је остала правна празнина , или је то правом регулисан однос ? – Надаље ћемо се позабавити потрагом за тим одговором а закључак ће аутор извезти у задњем поглављу овог рада.

Премда је познато а у раду више пута споменуто да је Б. Устав утицао и на педходне уставе наше државе. Док се држимо теме погледаћемо испрва у списе устава од 1831. године у ком је одредба следећа : ***Штампа је слободна; никада не може бити успостављена цензура; не може се тражити сигурност за аутора, издавача или штампача. У Белгији када аутор није познат, издавач, штампар или дистрибутер може бити гоњен. (чл. 18)*** [56]

Влада је била противна белгијском систему ; она га је избацила из устава ,али на место њега није донела никакав систем,па ни систем колективне одговорности.

Она је оставила законодавцу да реши да ли ће оставити белгијски систем или ће место њега завести одговорност по општим прописима казненог законика.

Белгијски систем усредсређује одговорност на једном лицу,али зато унапред одређује један круг лица који ће се по напред утврђеном реду узимати на одговор.

---

[55] Ј.Плетерски *et al*., *Историја савеза комуниста Југославије* , Издавачки центар Комунист, Београд 1985 .
[56] Упор. Constitution belge de 1831 : La presse est libre ; la censure ne pourra jamais être établie ; il ne peut être exigé de cautionnement des écrivains, éditeurs ou imprimeurs.
Lorsque l'auteur est connu et domicilié en Belgique, l'éditeur, l'imprimeur ou le distributeur ne peut être poursuivi. (арт. 18)

По општим прописима казненог законика требало би истовремено узети на одговор све оне који су учествовали у кривичном делу; сматрати једног учиниоца за одговорног на првом месту, а све остале као његове заменике који редом одговарају у недостатку њега – то је противно општим прописима казненог законика.

Текс устава овакав какав је решен од Уставотворне Скупштине обележава круг лица која закон о штампи може учинити одговорнима ; по коме ће систему уредити њихову одговорност , по систему белгијском или по систему казненог законика или може бити по неком трећем систему – то је ствар закона о штампи.[57]

4. Комплементарност теорија интенциоланизма и функционализма у нормативном значењу правног акта

Став аутора овог рада мишљења је да је материја овог текста погодна за разраду своје тезе о комплементарности теорија интенционализма и функционализма у нормативном значењу правног акта - Намера Краља или функција владе да се обрачуна са комунистима; Комунисти су се повукли у илегалу све до 1941.године. Наравно , ово је само уопштен пример али је послужио да се надограде две правне теорије а прва јесте Интенционализам.

Теорија тумачења која сматра да је право значење норме које тумач треба да утврди, јесте оно, које је норми намеравао прида њен творац, назива се интеционализамом. Намера творца норме обухвата његову намеру да употреби речи у норми коју је употребио , да прида одређено значење тим речима, да нормом обухвти одређене ситуације и ,надасве , да њоме постигне одређени циљ,сврху.

Право значење норме ,дакле, не налази се само у њеном тексту него пре свега у уму њеног творца. То је истинско нормативно значење за којим тумач треба да трага. Стога , заступници те теорије сматрају да се ,приликом трагања за намером не треба држати само текста закона ,нарочито када је тај текст нејасан или неодређен , већ да треба искористити сав материјал који је погодан да нам укаже каква је та намера заиста била.[58] - где се аутор рада потрудио да прикаже што сажетију слику у предходном поглављу због прецизнијег тумачења могућег или не као таквог - „правно слободног простора“ члана 138. Видовданског устава.

У судској пракси јавила су се два мишљења како треба решити поменути члан 138. који се односи на штампу.

По првом мишљењу , забрану о извршењу по чл. 138 . треба слати суду на одобрење као што прописује став (2) члана 13. , уместо кога је, само по једној штампарској погрешки дошао став (3) .

[57] С. Јовановић , 444 и даље .
[58] Васић Јовановић Дајовић , 360.

По другом мишљењу , забрана по члану 138 разликује се од забране по члану 13 тиме што се она не шаље на одобрење суду. Од свих прописа члана 13. за њу важи само став (3) , а тај став не говори о слању забране на одобрење суду ,него говори о одговорности за кривце учињене путем штампе. Може бити да је учињена штампарска погрешка па је на место 2 стављен број 3 , али докле надлежна власт не исправи ту погрешку суд је дужан применити члан 138 . онако како је штампан. [59]
Дакле примењује се таква каква је – норма , у тренутку њене примене.
Према томе , овде није реч о субјетивном циљу ,оном који је намеравао да оствари творац норме већ је реч о објективаном циљу које посматра правно значење норме такво какво је – када је примењено у конкретном случају (овде и сада). Инструментализам (функционализам) јесте теорија о тумачењу која сматра да судије приликом тумачења права треба пре свега да се служе објективном сврхом оном за коју право ,између уосталог, јесте инструмент који друштво користи да постигне одређене циљеве.[60]

Подсетимо се како гласи спорна и нејасна одредба Члана 138 Видованског устава: ***Може се забранити излажење ,односно растурање новина и штампаних списа ,који изазивају : мржњу противну државе као целине,верски или племенски раздор,а тако исто и кад посредно позивају грађане да силом мењају Устав или земаљске законе ,само ако се из натписа очевидно види ,да се њиме иде на тако позивање грађана.***
Пропис чл.13. ст.3 о извршењу забране важи и овде.Када престане нарочита потреба ови се прописи могу укинути законом. - Да у члану 138 стоји само ово :
,, Пропис чл, 13. став 3 важи и овде “ , онда би било тачно оно мишљење да чл.138 треба применити онако како је штампан,јер онда не би било никвог ослонца за претпоставку да је уставотворац мислио на став (2) , а не на став (3) .[61]

Да аутор неби поново писао одредбу члана 13. међу редове овог рада, он мисли на читаоце да су је запазили рачунајући на то , да је начин писања сажет и јасно разумљив па стога ко жели , може да се и вратити на предходно поглавље. Наиме , у чл. 13. о извршењу забране не говори став (3) него став (2) .

Ма како суд применио члан 13. он га неће применити онако како је штампан.
Питање се своди на то шта је претежније у тумачењу : број или реч.По мишљењу Слободана Јовановића законодавну мисао сигурније изражава више реч него број.[62] - Јер је управо тачно да како год суд применио члан, он га неће применити онако како је штампан. Што нам говори да члан 138. Видовданског устава заправо није правна празнина како је био само привид он је правом регулисан однос,само негативно регулисан, потврђен применом језичког канона ***Exepressio unius est exclusio alterius*** (помињање једне ствари искључује другу).[63]

---

[59] Слободан јовановић 444-445
[60] Васић ,Јовановић ,Дајовић ,362.
[61] С. Јовановић страна 442 и даље .
[62] *ibid*
[63] Васић ,Јовановић ,Дајовић , 371.

ЗАКЉУЧАК

Главни акценат у раду је херменеутика , како би се по мишљењу аутора надоградила већ постојећа теорија правних трансплената. Идеал епистемолишког питања заправо јесте сазнање херменеутичког круга који у овом раду достиже друштвено- историјски хоризонт кроз максиму два Бетијева канона у својој дистанци Видовданског устава. То се просто не би постиго да није егзистирала нека врста медијације као што је теорија правних трансплана у односу на дистанцу Устава .

Поред тога , друге методе тумачења јесу следеће : историјско,језичко апстрактно,нормативно,метода класификације правног тумачења и друго.

Ова поставка теорије је заправо компатибилност свега оног што је наведено у садржају са теоријом правних трансплената , и као таква чека да буде потврђена од стране стручних лица .

Чак и да се по форми и структури испостави да поставке Интерпретативног окрета ка Вотсоновој теорији правних трансплената су погрешне , та грешка неће шкодити напретку у сазнању права , већ ће га поспешити.То сазнање је могуће проширивати једино упоређивањем разлика између различитих теорија и њихових поставки чему сведоче људи који су писали књиге о теорији права, а што ја само потврђујем међу овим радевима.

Теорија Алана Вотсона јесте у суштини могућа да се прошири , по форми и садржини , да се упореди , али је немогућа у називу Трансплант тако што тиме чини само језичку разлику од Рецепција која је позната још од Римског права . Једина мана правног трансплантовања јесте управо у (не)оригиналном називу.

SUMMARY

The main purpose in this paper is hermeneutics . According to opinion of author , with hermeneutics will be able to upgrade the theory of legal transplants. As it is shown in this paper , knowledge in the hermeneutic circle achieves socio-historical horizon through two canons like Emelio Betie interpretation like base , between distance of the Vidovdan Constitution and also with Alan Watson legal transplants theory as a mediation between them.

Other legal methods that I use with practice in this paper are : historical, linguistic abstract, normative, method of classification with legal interpretation […]

My theory is like made and she „waiting“ to be confirmed by professors and other legal scientists .

And if that be through form of structure like incorrect my theory of „Interpretive turn to Watson's theory of legal transplants“ will not be bad because it will be just access to be better in general legal theory at all.

Alan Watson theory of legal transplant is good, but the name is wrong. The name already exists like Reception in roman law. That will be only one (im)perfection in original name.

ОДАБРАНА ЛИТЕРАТУРА

Бојан.Д.Спајић Тумачење права у оквиру Бетијеве Херменеутике као универзалне методе духовних наука,Београд 2013

Ратко Марковић, *Уставно право* 2010

Живојин Николић, *Тумачење међународних уговора* 1974, Београд.

Српски грађански законик из 1844. год. , чл. 44.чл .8., Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/ .

Крфска Декларација 1917, чл. 2-4. ,Вид. *Историјски Документи,* http://alanwatson.org/sr/istorijski-dokumenti/ .

Васић , Јовановић,Дајовић , *Увод у право* ,Београд 2014

Љубомирка Кркљуш., *Правна историја Српског народа* 2009

Сима Аврамовић,Војислав Станимировић, *Упоредна правна традиција* ,Беогерад 2014

Александар Фира ,*Видовдански устав* 1960

Бранко Петрановић, *Историја Југославије 1918-1988* Београд,прва књига

Др. Јанко Плетерски,Данило Кецић,Мирољуб Васић,Перо Дамјановић,Фабијан Трго,Перо Морача,Бранко Петрановић,Душан Биланџић,Станислав Стојановић, *Историја савеза комуниста Југославије* , Издавачки центар Комунист, Београд 1985

Милан Јовановић, *Политички систем Србије*, Хрестоматија I део,

Јевремовић Б. Павле, *Политичка теорија Устава Немачке Републике (Вајмарски Устав) од 1919. године*, Научно Истраживачка пракса ,

Љубица Кандић, *Идеје Октобарске револуције и Видовдански устав, Анали Правног факултета,* (Ч), 4/67, 569–581 .

Слободан Јовановић, Устав Краљевине Срба Хрвата и Словенаца .